

Szuromi Pál

BODONI ANTIKVA

Jelenetek egy (könyves) házasságból
– sorstársaimnak –

„Szabadulj meg a könyvektől!”

...Noha ez a képtelen parancs így sose hangzott el, feleségem, Dóra ennél tapintatosabb volt, bár „alapfokon” mindig szemében parázslott a várákozás, s kapcsolatunk pillanatnyi harmóniáját (vagy annak hiányát) gesztusai tökéletesen jelezték, ha a polcokról a ruhásszekrénybe, vagy, balszerencsémre az ágy vagy a fotel alá, esetleg a garázsban tárolt dézsák mögé, könyvek után kutatva betekintett. Már rég nem pörölt velem, ahogy tapintatosan a rögeszméiben megátalkodott beteggel sem szokás, noha egy-egy erőtlen kérdéssel, a *tarthatatlan állapottal* való szembesítéssel olykor próbált a normális emberek útjára visszaterelni. Intései, terápiás érvei hol tükrözték a valóságot, hol nem. „Megőrjít, hogy mindenütt könyvek!” – Ennek valóságát alig tagadhattam, s ilyenkor *védenceim* ingadozó, szétcsúszó-leomló, a mennyezet felé törekvő bábeli tornyát igyekeztem megregulázni, katonakorom parancsának is engedve legalább „elvágóra” igazítani az oszlopokat. A próbálkozás és véle az eredmény persze gyermektegy lett, – normális nő szemében ettől nemigen javult a helyzet.

Életem jó része könyvek és *könyvesek* között, a könyvek bűvöletében telt el, de ez nem jelentett esztelen ragaszkodást (mellette elláttam a hivatalomat, s *elég jó* férj és *elég jó* apa voltam), – s noha csodáltam szépségüket, készítésük míves fortélyait, s *ők* az évtizedes intim ragaszkodás során erősen hozzám nőttek, mégsem voltam *gyűjtő*, a gyűjtői szenvedély olykor pusztító és önpusztító természetével.

Dóra ezt árnyaltabban látta.

Nem mondhatom, hogy sok könyvünk volt, legföljebb kétezer kötet, amit három lakószobára, egy előszobára s a garázsra elosztva (különösen még „másfél ezres korszakunkban”) nem láttam katasztrófának, valaha szerencsésebb polgárok könyvtárszobája egyedül befogadott ennyit (négyméteres belmagasság harmincöt négyzetméteren), de mi szűkösebben élünk. Nálunk, paradox módon, Marosán elvtárs *bon mot*-ja (ő másképp mondta volna) érvényesült: „*Nem a zsemle kicsi, hanem a pofátok nagy!*”, vagyis lakásunkban a „zsemle” dagadt abnormálisra, míg hozzá képest zsugorodott, szűkült a „bendőnk”...

Baráti társaságban most már megesett, hogy D. csípősen ironizált velem, amit áldozatai fejében bölcsebbnek láttam elviselni. „Ha Tamásnak rémálmai vannak, álmában ilyen szavakat kiabál, hogy *kolofon, Bodoni antikva, számozott félbőr, Géniusz-kiadás, litográfia, Gottermayer-kötés!* Ez normális szerintetek?”

Ez így eléggé elfogult vádbeszéd volt (hogy aljasat ne mondjak), amiből majdnem egy szó sem volt igaz. D. szerintem készült erre az esetre, különben honnan tudott volna kapásból ennyi szakmai fogalmat összeszedni? Ebből is mindössze annyi volt igaz, hogy tavaly, amikor félig eszméletlenül, lázasan feküdtem, háziorvosunk, Gottlieb doktor helyett állítólag Gottermayert, a néhai kitűnő könyvkötőmestert emlegettem.

Dóra általában szeretett szelíd gúnnyal beszélni a *gyűjteményről*. „Tamásnak nem csak *megvan*, de több könyve több kiadásban is *megvan*, az egyik simán, a másik bőrből, s akad még *fakszimile* is, ugye, édesem?” „No, ne mondd!” – tromfoltam volna, mert eddig föl se tételeztem D. efféle alaposágát. „Ne mondjam?!” – így Dóra, s egy percre elnézést kért. Majd visszatért – arcán kesernyés diadallal s hóna alatt két, más-más kiadású *Wertherrel*, két *Radnóttival*, és ott volt még két *Petrarca*-összes s két *Amor sanctus* is. (Nem voltam elég

figyelmes, hogy ne egymás közelében tartsam ezeket, s még szerencse, hogy jó pár szerző hasonló iker-jelenlétéről Dóra még nem értesült.)

D. nem akart lehetetlent, most sem kívánt kiütéses győzelmet fölöttem, egyrészt mert mértékkel és megválogatva maga is olvasott, másrészt aznapi vendégünk, Kati barátnőnk egy húron pendül velem, korábban maga is átesve az önfeladás metamorfózisán. És valóban, Kati így szólt: „Ez teljesen normális, Dóri, így néz ki egy értelmiségi lakás, s te akkor *hátról* még nem is néztél szét igazán nálunk.” (Magyarán: köztünk is van gyógyíthatatlan beteg, és neked is ideje lenne már, hogy megszokd!)

S az a „froclizás” sem járt sikerrel, amikor Dóra azzal szembesített, hogy *már fogalmam sincs* (t.i. nekem), hogy melyik polcon milyen könyveink vannak. (D. tán bele sem kezd ebbe, ha akkor eszébe ötlük, *anno*, hogy jártam én négyéves Zsuzsi lányunkkal, akit baba- és állatleltárja közben egy este nyakig beborítva találtam a védenicei között. „Annyi állatod van, már a nevüket se tudod!” – „Ennek nincs neve?! – rohant a kapácska fogú mókussal hozzám – ez Csirió, ez meg – dobta le Csiriót a földre – ez a bocsné Vanessza!” (óvodás társa), – és sorolta Vackort és Pistát, és Dumbit és Morgót..., pontosan nevével nevezve az egész seregletet...)

„No, mi van a tévé melletti polcon?” – mutatott kissé kajánul Dóra a homályos sarokba, nem mintha a könyvek házon belüli koordinátái, azok pontos ismerete vagy nem-ismerete érdemben árnyalta volna a képet. *Általában* tudtam, melyik polcon mi van, de ezt, amiről D. kérdezett, véletlenül egészen pontosan. „Ott vannak a görögök, a Széchenyi-napló, Szerb Antal, a kuruc költészet, Catullus, két Kodolányi...” – Dóra jókor szakított félbe, jókor, hogy ráébredjek: az ember ne kérkedjen a másoknak nem tetsző szenvedélyével (*Jaj a megbotránkoztatónak!*), s olykor nyertes helyzetből is hagyd, hogy nyerjen a másik. Ennyit mondott, amivel máig egyetértek: – Hogy milyen aljas tudsz lenni!

„Egyszer megjavulok én!” (Z. Jimmy)

Ahogy sok szenvedélybeteg (ennek szelíd formáját végül is el kell ismernem magamról), italhoz, kártyához, lóversenyhez – s a szenvedély még ezernyi vadhajításához – kötődő, esetleg *könyvektől* függő, időnként én is szembesültem helyzetünk tarthatatlanságával, és erőmet összeszedve, a halogatás álságos érveit kizárva „elvonókúrára” szántam el magam. Ahogy Dóra nevezte: *Augiász istállójának kitakarítására*. Szerintem: *a vágy titokzatos tárgyainak* megtizedelésére. Tudtam, hogy ilyenkor csakis vak és kíméletlen elszánással lehet cselekedni, nem törődve az áldozatok egyéni sorsával, közös múltunk elrészélyítő s a tervezett *aktust* ellenérvekkel esetleg végleg meghiúsító részleteivel. A *selejtezés* (ez törlendő, ez valóban a gyilkosság szinonimája lenne itt): az antikváriumnak kiszemelt könyvek *kiszemelése* csakis rideg, féléber tudati állapotban, kiszikkasztott érzelmekkel folyhat, elfojtva a ragaszkodás összes ördögien csábító érvét. Mert *ideje van a könyvek beszerzésének, és ideje az azoktól való megszabadulásnak*.

Szánjuk rá magunkat!

„Már többször olvastam” (*olvashatnád újra!*) „Nyolcszáz oldal... többé nem bírnék vele.” (*meg akarsz halni?!*) : „Hadd menjen ez is, ez is meg ez is...” (*megőrültél? emlékezz, kitől kaptad, és milyen nagy szerelem volt!*) „Nem, többé aligha venném elő...” (*legalább szagold!... merített papír... bordázott kötés!*) „...Többé ehhez se jutnék hozzá...” (*te tényleg nem akarsz élni? – tudod mit, dögölj meg!*) ...

Helyesbítenem kell, mert ebben az idegállapotban antikváriushoz menni – megrakott kiskocsival, degeszre tömött autó-csomagtartóval, „szekérderékkel” – az nem annyira a gyógyulásra vágyók, a *halálra szántak* idegállapota inkább. A gyöngék nem is tudják egyszerre megtenni. Ahogy nem tudtam én sem, azon a most példaként említett napon.

Kicsiny, családi üzlet S.-ben az antikvárium, a helyiség nem nagyobb egy közepes lakószobánál. Ha belépsz, szemben alig három méterre az antikvárius asztala, bár inkább csak *tudod*, hogy ott van, mert *Gutenberg barikádjai* csupán egy fejet hagynak szabadon –

most egy jóindulatúan mosolygó, hasonló félnótásokból már sokat látott falusi asszonyarcot. Ez az arc megbízhatóságot és biztonságot sugallt. Tudtam, mielőtt megszólalt volna, hogy köszönésemet nem fogja éneklő hangsúllyal fölényes *jonapooot!* követni, ahogy abban is biztos voltam, hogyha kilépne a könyvei mögül, azt nem egy térdein-megtépett, lyukas farmerban tenné, a legújabb félbolond divat szerint.

Igazam volt.

A kérdésem, ezután, eléggé általános és eléggé felületes volt.

– Ha behoznék önöknek két-háromszáz könyvet, vajon át tudnák-e venni?

Szelíd arcát most följebb emelte (*szeme rám nézett kérdőn, búsan*), s fanyar mosollyal (valamit hallhatott már a „priuszoimról”):

– Ahogy én elnézem magát, csupa olyan könyvet hozna, ami már nekünk se kell.

Meghökkenem a föltételezésén, ami nem nélkülözte az emberismeretet, noha *így* nem volt egészen igaz.

De *alibinek* kitűnő volt..

– Akkor hát „*ily szomorúan, ily koldusan...*” – mormoltam magam elé, már kaján derűvel – „*mért hívtuk egymást ide, miért?*”

Böngészni kezdtem az *állomány* között, magamba szívva közben a tíz- és ötven- és százéves papírok, porladó vásznak és bőrök kipárolgását, azt az egyszerre vonzó és taszító, borzongató és narkotizáló fluidumot, amit ebben a kompozícióban csak ilyen helyeken szívhat magába az ember. S nemsoká kezemhez tapadt egy *Afrikai vallomás, kék vászonban* egy *Lakoma* s egy megkímélt *Elcserélt fejek* (ami papírkötésben persze már megvolt).

A könyvek közti keskeny hasadékhoz léptem: ezeket fizetném.

S ekkor, igen, mint vakító *jelenés* világosult meg előttem, hasított eszmélésembe ez a képtelen helyzet.

– Látja – mondom az asszonykának –, mekkora marha vagyok! Bejövök, hogy eladjak maguknak két-háromszáz könyvet, és erre újabb hárommal megyek ki.

S ahogy olykor egy banális frázis, elkoptatott szó is képes megtelni mélyebb tartalommal, feltárni a helyzet filozófiai mélyét, ő is, tudván, hogy az akarat szabadsága csak illúzió, karjait széttárva, arcán értő mosollyal csak ennyit mondott:

– Hát, ez van.